

Sámi dáiddačehpiid searvvi ivdnesátnelistu

Dohkkehuvvon: SG 40/05

FARGER/ IVNNIT

Dárogellisttu sánit

Adaptasjon- adaptašuvdna

čálmmi heiveheapmi dan erenoamáš čuovgasuonjardeapmái mii lea birrasis (sevdnjes adaptašuvdna, ivdneadaptašuvdna)

Additiv - additiiva

fargeblanding – ivdneseaguhus

lasihuvvon ivdneseaguhus: Ivnnit mat ihtet danne go iešguđetlágán čuovgasuonjardeamit "biddjojit oktii" dahje "lasihuvvojit". (Omd. čuovgasuonjardeami lasiheapmi projektuvrra vehkiin).

Anomali/ fargeblindhet -ivdneoaidnováillat

anomali - anomaliija

Go olmmoš ii earut ruoksada ja ruoná.

Biegenskap - liigeiešvuohta

Muhtin iešvuohta mii muhtin ivnnis oidno, muhto mii ii vuoitte.

elementæregenskap - vuoddoiešvuohta

Go sulastahtá muhtin vuoddoivnni dahje elementára ivnni. Sulastahttinmuddu – sogalašvuohta muhtun vuoddoivdnái.

elementærfarge - vuoddoivdni

Elementára ivdni: Dat guhtta ivnni main lea dat mihtilmasvuohta ahte čalbmi ii oainne daid sulastahttit nubbi nuppi. Buot eará ivnnit sulastahttet unnit eanet guovtti, golmma dahje njealji dán guđa ivnnis.

fargeatlas – ivdneatlas

Ivdnečoakkáldat mii lea ráhkaduvvon sierra vuogádaga mielde. Dán sáhtá atnit veahkkeneavvun.

fargekart – ivdnekárta, ivdnegárta

fargesirkel – ivdnejorbadas

Ivdnejorbadasa symbola bajábealde gehččojuvvon mas dievasivdnádagat oidnojit jorbadasa ravddain ja mas guovddázis leat ivnnehis ivnnit.

fargeelement – ivdneelemeanta

Unnimus ivdneelemeanttaš mas ivdni ilbmá.

fargekropp - ivdnegorut

Golmmaolát geometralaš málle mii čájeha buot oinnolaš ivnniid gaskavuodaid.

fargetriangel - ivdnegolmmet

Gráfalaš symbola ivdnegoruda čađavajasteamis mas čiehkačuoggát leat dievasivdnádagat (C), vielgat (W) ja čáhppat (S).

volumfarge - volumaivdni

Ivdni mii orru gullame čađačuovgi áđa siskkožii. (Dulbodat fas lea juste nuppeládje, go dat lea fas ivdni mii lea dakkár olggožis mii ii leat čađačuovgi.)

lyshet – čuvgodat

Vuosteiešvuohtha mii čájeha guovtti ivnni erohusa. Dihto ivnni čuvgodat mearriduvvo njulgestaga dainna lágiin ahte ivdni buhtastahttojuvvo ivnniiguin mat leat vielgada rájis gitta čáhppadii.

maksimalkulør - dievasivdnádat

Ivdni mas lea gievrasmus ivdnádat ja mas ii veahá ge vuhtto čáhppat ii ge vielgat.

metameri – metameriija

Dakkár dáhpáhus mii muhtin čuovggás dagaha muhtin ivnniid áibbas ovttalágánin oaidnit, muhto eará čuovggas ges ivnnit leat áibbas guovttelágánat.

midtfarge – gaskaivdni

Dakkár ivdni mas lea ovttastuoru fuolkevuohtha guovtti vuoddoivdnái.

nyanse – ivdnesodju (dušše ivnniid birra); sodju

1. Ivnniid oktavuohtha vuoddoivnniide vielgadii, čáhppadii ja ivdnádahkii.
2. unna erohusaš eará ivnnis

fargenyanse – ivdnesodju#sodjos

alitsiddjás ivdnesodju – bláaktig fargenyanse
ivdnesodju (subst.)

nyanseforskjell – sodjoerohus, goabbatlágán sojut

nyanselik – ovttasodjosaš

nyanselike farger – ovttasodjosaš ivnnit

Dakkár ivnnit mat leat iešgudetlágánat ivdnesoju dáfus, muhto main lea seamma sodju vielgada, čáhppada ja ivdnádaga dáfus. (Seamma sadji ivdnegolmmehis.)

persepsjon – persepešuvdna

dárkun, vásáhus dahje dovdu.

stimulus - stimuliija

Dás: dat čuovgasuonjar mii ollá čalmmi fierbmecuzzii go olmmoš geahččá juoga masa.

Subtraktiv - subtraktiiva

subtraktiv fargeblanding – unniduvvon ivdneseaguhus

Pigmeanta dahje ivdneávdansiid seaguhus. Ruovttoluotta báiti čuovgasuonjar rievdá ja unnu dađi mielde go lea absorbšuvdna/njammáseapmi, ja nie čuožžilit ođđa ivnnit.

svarthet – čáhppadat

dat man ollu sulastahtá vuodđoivnni čáhppada.

synesthesie - synesthesiija, mielledovdu

Mielledovdu - ovdamearkka dihte dat go olmmoš dovdá dahje vásiha lieggasa go oaidná muhtin ivnni. (Mánja dovdaga čanastuvvojit oktii)

grå farger - ránes ivnnit

Buot ivnnit main váilu ivdnádat, nugo vielgadis ja čáhppadis. Daid sáhtá heivehit maŋŋálagaid vielgadis čáhppadii ja das šaddá de ránes ivdneceahkkálas. Ráneseahkkálagas lea čuovgadaga ja seavdnjadaga erohus dat seamma go vielgadaga ja čáhppadaga erohus.

hovedegenskap- válđoiešvuohta

Muhtin vuodđoiešvuohta mii oidno buot eanemus. Dát sulastahtá muhtin dihto vuodđoivnni eambo go eará vuodđoivnni.

induksjon – indukšuvdna

GEAHCÁ KONTRASTFORSTERKNING

klare farger - čielga ivnnit

Ivnnit main ii vuhtto čáhppadat.

komplementærfarger - komplementára ivnnit

Rievttimielde guokte ivdnestimuliija mat lasihuvvon dahje unniduvvon ivdneseaguhusain orrot leame ivneheamit. Dán sáni atnet maid dan birra go guokte ivnni leat nubbi nuppi "vuostebealit" go lea sáhka ivdnádatsojus.

kontrast – kontrásta

Dás: ivnniid oinnolaš erohus.

kontrastforsterkning - kontrástananusmahttin

Go guokte ivnni oainnát oktanaga ja dat váikkuhit goabbatguoimmi nu ahte erohus orru stuorát go dalle jus geahčat ivnniid goabbat sajis.

kulørte farger - ivdnádativnnit

Ivnnit main vuhttojit vuodđoivnnit fiskadat, ruoksadat, alidat dahje ruonáhat. (mat orrot leame fiskadeaddját, ruoksadeaddját, aliheaddját, ruonaeaddját)

kulørthet – ivdnádatvuohta; ivdnádatgivrodát

1. Dat čielgavuohta maid ivdnádat bohciidahtá, namalassii man meari ivdni lea dievasivnnádaga sullasaš.

kulørtone - ivdnádatsodju

Ivnniin lea iešguđet meari ivdnádatsodju dalle go dain ii leat ovtta meari fiskadat, alidat ja ruonádat.

(Ruoŋa sátnelisttus)

blind flekk - čuovggahisdieku

Dat báiki/dieku fierbmecuoccas gokko oaidnonearva manná čalmmi sisa, ja gokko váilot seavdnatseallat ja čuovgaseallat

blending – geddon

Dakkár kontrástadilli guovtti ivdnedulbodagas, mii ovdamearkka dihte iešguđet čuovggas (ollu dahje unnan čuovggas) dagaha dili nu ahte olmmoš ii šat čuovggat erohusaid. Omd. go lea geamádat.

dypskala - čiknodatceahkkálas

Metoda mas váldo vuhtii suotnjara givrodát ja čohkkehus

etterbilde- maŋnegovva

Dat mii geavvá go olmmoš guhká ja nannosit geahččá muhtin dulbodagas dihto čuoggái ja de ges geahčesta eará dulbodahkii, de aŋkke oaidná dan čuoggá dan nuppi dulbodagas. Dat lea darvában čalmmiide, muhto dalle leat čuokkis ja dulbodát molson ivnniid (fiskat šaddá alihin, čáhppat vielgadin jna.).

elementærskala - vuoddoceahkkálas

Ceahkkálasat mat sáhttet ráhkaduvvot vuodđoivnniid gaska (ii sáhte ráhkadit ceahkkálagaid Y-B, R-G gaska).

farge - ivdni

geavahuvvon mángga oktavuodas:

1. Dábálaš ivdneoaidnin

2. Dan erenoamáš suonjardeami mihtilmasvuoda čilgen, mii dagaha ahte olmmoš oaidná ivnni (fysikálalaš tearbma).
3. Ávnnas mainna ivdne- dahje báidná.
4. Ivdni, ivnnehisvuoda ektui, ovdamearkka dihte dat mii adnojuvvo dain sániin; ivdnefilbma, ivdne-TV ja vuostevuohta dasa lea čáhpes-vilges TV/filbma
5. Iešalddis ivdnevásáhus.

fargefornemmelse - Ivdnedovdan
dábálaččat dat maid olmmoš oaidná.

fargeområde – ivdnesuorgi
Dat suorgi ivdnegorudis mii ihtá go váldoceahkkálasaid juohká guovttesadjái. Dábálaš lea ahte ivdnejorbadas juhkkovuvvo gávccii ivdnádatsovdun ja ivdnegolmmet guđa ivdnesodjosuorgin.

fargestyrke - ivdnegivrodad
1 Ovdal adnojuvvui dát sátni nu movt sátni ivdnádatvuohta dál adno.
2 Dábálaš sátni čilget muhtin ivdneávdnasa ivdnennávccaid (korpus).
3 Go čuovgga mearri mearrida ivdnedovddu intensitehta.

fargesystem – ivdnevuogádat
Okta vuohki, muhtin mearriduvvon systemáhtalaš ordnenprinsihpaid mielde, čilget ivnniid gaskaneaset oktavuodaid. Ivdnevuogádat sáhtta leat vuodđuduvvon
a) geahččamii (perseptiiva ivdnevuogádat).
b) fysálaš seaguhusproporšuvnnaide (fysikálalaš ivdnevuogádat)

fargetemperatur - ivdnetemperatur
Mihttu dan temperaturras, mihtiduvvon Kelvin-grádaiguin (nullačuokkis lea -273°C) masa čáhpes áhta ferte liekkaduvvot ovdal go das suonjarda dihtolágaš suonjar. Čuovgapearas lea sullii 2300°K ivdnetemperatur, ja davvialmmi čuovgasuotnjaris ges lea sullii 6700°K .

egenfarge (syn.: lokalfarge) - áhtaivdni
Dát ivdni mii olbmo mielas orru leame muhtin áđas vaikko makkár čuovga livččii (maiddái objektaivnnit).

grunnfarge - vuodđoivdni
geahča elementærfarge

høyfarge - dievasivdni
Dábálaš namahus dan ivdnái mas lea eanemus ivdnádat ja máid lea vejolaš buvttadit dihto pigmeanttain

klarhet – čielggasvuohta

geahča svarthet

konturforsterkning - konturčielggasmahttin

Dáhpáhus mii muittuha kontrástananusmahttima ja mii oidno muhtin ivdnedulbodagas mii lea muhtin eará ivdnedulbodaga bálldas. Ráji bokte oidno eará ivdni ja nu šaddá rádjeguovlu čielgaseabbon. (Macbandeffeakta).

kulørtonekrets - ivdnádatsođjibiire

Ivdneosit bordojuvvon ivdnádatsođu mielde dainna lágiin ahte dain šaddá gierdu dahje riekkis.

Lys – čuovga

- 1 Dábálaččat dat suonjarenergijja mii lea oainnehahtti
- 2 Ivdnevásáhus seavdnjadasa ektui
- 3 Vuostevuohta seavdnjadassii, omd. čuvgesalit

Lysfarge - čuvgaivdni

Ivdni mii orru boahtime muhtin čuovggas

NC-systemet – NC-vuogádat

Natural Color System, dábálaš ivdnevuogádat. Ivnnit mat leat bordojuvvon ja lámččojuvvon dađi mielde go olmmoš daid oaidná ja ipmirda, ja dan mielde man ollu iešguđet ivnnis ain lea fuolkevuolta dan guđa vuoddoivdnái. NCS lea Norgga standard.

ukulørte farger – ivnnehis ivnnit

Buot ivnnit main váilu ivdnádat, seammaládje go vielgat ja čáhppat.

spektrum – gierdu

Rievttimielde joatkevaš báddi mas leat iešguđetlágan iešvuodát, omd. energigierdu mas bárroguhkkodagat leat iešguđet guhkkodagas, muhto mat ivnniid oktavuodas leat ráddjejuvvon elektromagnehtalaš suotnjariid oinnolaš oassái. Dát sátni maid adnojuvvo dávjá dan ivdnebátti birra mii oidno go čuvge muhtin prisma čađa ja go dat ihtá vilges duogáži. Maiddá arvedávgi.

staver – seavdnjatsealla

Dát oassi čalmmi fierbmecuoccas mii dagaha olbmo oaidnit seavdnjadin. Addá eanas aivve dieđu čuovgasa ja seavdnjadasa birra.

tapper – čuovgasealla

Dat oassi čalmmi fierbmecuoccas mii dagaha olbmo oaidnit ivnniid.

Fremtredende form - albmananhápmi

Dat movt olmmoš vásiha ivnniid gullevašvuoda. Geahča flatefarge, volumfarge ja lysfarge.

varme/kalde farger - liegga/galbma ivnnit

Liegga ivnnit leat fiskesrukses ivnnit mat leat vuostevuohtan galbma alitruoná ivnniide - rievttimielde olbmo assosiašuvdna eará vásáhussii.

hvithet – vielgadat

Man ollu muhtin ivnnis lea fuolkevuolta vielgadii.

BØLGELENGDE – BÁRROGUHKKODAT

Guhkkodat ovttá bárrogierragis nuppi bárrogierragii dan suonjardeamis mii gohčoduvvo elektromagnehtisman. Jus dat guhkkodat rievdá de dat rievdata oainnehahti ivdnádatsojuid.

flatefarge - dulbodativdni

olggumus ivdni, olgguldas ivdni: Ivdni maid mii ipmirdit dakkárin ahte dat gullá muhtin áhtii mii ii leat čadačuovgi.

Primærfarger - primáraivnnit (cyan, magenta, fiskat)